

dr Jerzy Telak¹

st. bryg. mgr inż. Dariusz Marczyński²

Przyjęty/Accepted/Принята: 06.12.2014;

Zrecenzowany/Reviewed/Рецензирована: 10.02.2015;

Opublikowany/Published/Опубликована: 31.03.2015;

Zarządzanie gotowością operacyjną ratownictwa wodnego w krajowym systemie ratowniczo-gaśniczym

Management of the State of Readiness for Water Rescue Operations within the National Firefighting and Rescue System

Управление оперативностью службы спасения на воде в государственной спасательно-гасящей системе

ABSTRAKT

Cel: Przedstawienie kierunku doskonalenia zarządzania gotowością operacyjną sił i środków KSRG w zakresie ratownictwa wodnego.

Wprowadzenie: Państwo zapewnia bezpieczeństwo obywateli. PSP prowadzi działania ratownicze z zakresu bezpieczeństwa powszechnego, w tym ratownictwo wodne. Jednostki PSP uczestniczyły w akcjach ratowniczych w 2007 r. po gwałtownej burzy na Wielkich Jeziorach Mazurskich, w wyniku której życie straciło 12 osób i zatonięło wiele łodzi. Funkcjonariusze PSP i przedstawiciele innych podmiotów prowadzili akcje w celu poszukiwania zaginionych osób, określenia miejsc zatopionych łodzi i zwłok ludzkich. Sprzęt PSP oraz zastosowana łączność radiowa i telefoniczna, także bezpośrednia z gońcami włącznie, sprawdziły się podczas działań ratowniczych na Jeziorach Mazurskich. Zapewniona została łączność dowodzenia i współdziałania oraz pełny przepływ informacji. W 2011 r. na Jeziorze Powidzkim akcja ratownicza znacznych sił i środków KSRG zakończyła się niepowodzeniem. PSP na podstawie analiz doskonalili system niesienia pomocy, wypracowuje taktykę zwiększającą skuteczność działań ratowniczych. Kandydatów na strażaków PSP poddaje się sprawdzianowi z pływania. KSRG powinna posiadać wyszkolonych ratowników wodnych i instruktorów w zakresie ratownictwa wodnego. KSRG przewiduje rozszerzenie działań ratownictwa wodnego. Wypadki na obszarach wodnych mają miejsce przez cały rok. Większość powiatów w Polsce posiada obszary wodne. Podstawowe działania operacyjne, w tym na wodzie, prowadzą komendy powiatowe PSP, a wiele jednostek OSP zadeklarowało prowadzenie ratownictwa wodnego. Do akcji ratowniczych na wodach niekiedy dysponowani są nie w pełni nieprzygotowani strażacy. W programach szkół oraz w doskonaleniu zawodowym powinno znaleźć się ratownictwo wodne. Reorganizacja powinna objąć system ratownictwa wodnego od jednostki centralnej do zastępów JRG PSP i jednostek OSP.

Metody: Analiza publikacji, aktów prawnych i dokumentów, badanie opinii z wykorzystaniem techniki wywiadu jawnego i otwartego.

Wnioski:

1. Opracować dla KSRG zasady (procedury) działań ratowniczych na obszarach wodnych.
2. Określić kwalifikacje strażaków przewidzianych do szkolenia z zakresu ratownictwa wodnego.
3. Dokonać analizy kwalifikacji i umiejętności z zakresu ratownictwa wodnego w jednostkach KSRG.
4. Zmodyfikować szkolenie i doskonalenie zawodowe PSP w zakresie ratownictwa wodnego.
5. Zoptymalizować w PSP zakupy sprzętu ratownictwa wodnego.

¹ Szkoła Główna Służby Pożarniczej w Warszawie; jerzytelak@poczta.onet.pl; wkład merytoryczny w powstanie artykułu – 55% / The Main School of Fire Service, Poland; percentage contribution – 55%;

² Komenda Główna Państwowej Straży Pożarnej, Warszawa; wkład merytoryczny w powstanie artykułu – 45% / National Headquarters of the State Fire Service, Poland; percentage contribution – 45%;

Słowa kluczowe: bezpieczeństwo, ratownictwo wodne, strażak, druh, gotowość operacyjna

Typ artykułu: artykuł przeglądowy

ABSTRACT

Aim: Provide a focus for an improvement in the state of readiness for water rescue operations within the National Firefighting and Rescue System (NFRS).

Introduction: The State is responsible for the safety of its citizens. The Polish State Fire Service (PSFS) conducts rescue operations generally, including water rescue activities. PSFS formations took part in rescue operations during 2007, after a violent storm in the Great Masurian Lakes. The storm culminated in 12 deaths and many sunk boats. PSFS personnel and staff from other organisations were engaged in searching for missing people, identification of locations for sunk boats and human corpses. Equipment used by the PSFS during rescue operation proved itself, including radio and telephone communication systems with the use of runners. Command communications, links with co-operating formations and full flow of information were established and maintained. During 2011 rescue operations on the Powidzki lake, involving significant resources of the National Firefighting and Rescue System, ended in failure. Based on analysis, the PSFS is striving to improve the provision of assistance and is developing tactics, which increase the effectiveness of rescue operations. Potential firefighters are tested for their ability to swim. The NFRS should have trained personnel engaged in water rescue work and this includes operators, and instructors. The NFRS anticipates an expansion in water rescue activity. Accidents in areas covered by water occur throughout the whole year. Majority of local authorities in Poland are responsible for areas covered by water. Basic operational activity, including action in the water environment, is led by Divisional Headquarters located in administrative districts and numerous volunteer fire stations have declared a desire to participate in water rescue activities. At times, firefighters who are not fully trained in water rescue work participate in such activities. Training and professional development programmes should contain water rescue activity in the curriculum. A reorganisation should be undertaken to reflect water rescue operations at all levels of the PSFS, including stations manned by volunteers.

Methods: Analysis of publications, legal records and documents, opinion research with use of open interview techniques.

Conclusions:

1. Compile a guide (procedures) for NFRS dealing with water rescue operations.
2. Define the qualifications expected to be achieved by firefighters engaged in water rescue activities.
3. Conduct an analysis of qualifications and skills in water rescue operations currently held by units of NFRS.
4. Modify the training and professional development programmes of PSFS in water rescue activities.
5. Optimise the PSFS procurement of equipment for use in water rescue operations.

Keywords: safety, water rescue, firemen, operational readiness

Type of article: review article

АННОТАЦИЯ

Цель: Представление направлений совершенствования управления оперативностью сил и средств государственной спасательно-гасящей системы (KSRG) в области спасения на воде.

Введение: Государство обеспечивает безопасность граждан. Государственная Пожарная Служба (Республика Польша) проводит спасательные действия в области общественной безопасности, в том числе спасение на воде. Подразделения ГПС участвовали в спасательных работах в 2007 г. после сильной бури на Больших Мазурских Озерах, вследствие которой погибло 12 человек и многие лодки затонули. Сотрудники ГПС и представители других субъектов проводили работы с целью поиска пропавших без вести лиц, определения мест, в которых находились затонувшие лодки и трупы. Во время спасательных действий на Мазурских Озерах оборудование ГПС, которая использует радио, телефонную, а также прямую связи (включая гонцов) хорошо справились со своим заданием. Во время операции была обеспечена связь при командовании и проведении совместных действий, а также полный поток информации. В 2011 г. на Повидском озере спасательная работа с участием значительных сил и средств KSRG закончилась неудачей. ГПС на основе анализов совершенствует систему предоставления помощи, разрабатывает тактику, повышающую эффективность спасательных действий. Кандидатов в пожарные ГПС проверяют на умение плавать. В KSRG должны быть профессиональные водные спасатели и инструкторы по спасению на воде. KSRG предусматривает расширить сферы действий спасения на воде. Несчастные случаи на водоёмах случаются в любое время года. На территориях большинства повятов в Польше находятся водоёмы. Основные оперативные действия, в том числе на воде, проводят Повятовые Комендантуры ГПС, а многие подразделения Добровольной Пожарной Охраны декларировали проведение спасения на воде. К спасательным действиям на воде иногда высылают не достаточно хорошо подготовленных пожарных. Программы школ и курсов профессионального совершенствования должны включать спасение на воде. Реорганизация должна

охватить систему спасения на воде начиная с центральной организации до спасательно-гасящих подразделений Государственной Пожарной Службы и подразделений Добровольной Пожарной Охраны.

Методы: Анализ публикаций, правовых актов и документов, исследование мнений с использованием техники явного и открытого интервью.

Выводы:

1. Разработать для KSRG правила (процедуры) спасательных действий на воде.
2. Определить квалификации пожарных, предусмотренных для обучения по спасению на воде.
3. Провести анализ квалификаций и умений в области спасения на воде в подразделениях KSRG.
4. Модифицировать обучение и совершенствование профессиональных знаний ГПС в области спасения на воде.
5. Оптимизировать в ГПС покупки оборудования, предназначенного для проведения спасения на воде.

Ключевые слова: безопасность, спасение на воде, пожарный, доброволец, оперативность

Вид статьи: обзорная статья

1. Wprowadzenie

Do najważniejszych potrzeb człowieka należy potrzeba bezpieczeństwa [1, s. 13]. Bezpieczeństwo jest najważniejszym celem człowieka i grup społecznych [2, s. 18]. Zagrożenia mogą mieć różny charakter. Na charakter zagrożeń wpływają uwarunkowania cywilizacyjne, przepływ informacji, liberalizacja polityki oraz rosnące potrzeby w zakresie bezpieczeństwa [3, s. 29 i n.].

Bezpieczeństwo ma związek z eliminowaniem lub unikaniem zagrożeń. Pełnego stanu bezpieczeństwa osiągnąć nie sposób. Nawet w warunkach najbardziej zbliżonych do pełnego bezpieczeństwa zawsze w mniejszym lub w większym stopniu istnieje zagrożenie dla życia i zdrowia człowieka oraz dóbr materialnych [1, s. 14].

Polska zapewnia bezpieczeństwo obywateli [4, art. 5], a w katalogu spraw wewnętrznych mieści się bezpieczeństwo i nadzór nad ratownictwem wodnym [5, art. 29, ust. 1]. Działania ratownicze z zakresu bezpieczeństwa powszechnego prowadzi Państwowa Straż Pożarna – zawodowa, umundurowana i odpowiednio wyposażona w sprzęt formacja, przygotowana do walki z klęskami żywiołowymi i innymi miejscowymi zagrożeniami [6, art. 1, ust. 1]. W zakresie kompetencyjnym PSP znajdują się także obszary wodne z prawami na nich obowiązującymi [7]. W celu kompleksowego podejścia do spraw ratownictwa stworzony został krajowy system ratowniczo-gaśniczy [6]. Ratownictwo jest realizowane na obszarach wodnych [8], w tym objętych powodzią lub zalaniem, jak również na terenach zalodzonych. Ratownictwo polega na wykonywaniu czynności z zakresu ratownictwa medycznego, chemicznego, technicznego, wysokościowego lub gaszenia pożarów. Realizacja działań ratowniczych na obszarach wodnych może stanowić wstęp do uruchomienia działań humanitarnych lub ekologicznych [9].

Ratownictwo wodne jest to: „prowadzenie działań ratowniczych, polegających w szczególności na

organizowaniu i udzielaniu pomocy osobom, które uległy wypadkowi lub są narażone na niebezpieczeństwo utraty życia lub zdrowia na obszarze wodnym” [8, art. 3]. Ratownictwo wodne realizować mogą ratownicy wodni, osoby posiadające wiedzę i umiejętności „z zakresu ratownictwa i technik pływackich oraz inne kwalifikacje przydatne w ratownictwie wodnym i spełniając[e] wymagania określone w ustawie o państwowym ratownictwie medycznym” [8],[10]. Ratownictwo wodne stosuje się wobec osób poszkodowanych i znajdujących się w stanie zagrożenia życia lub zdrowia, w szczególności tonących. Priorytetem KSRG jest ratowanie życia i zdrowia osób [11].

Funkcjonowanie KSRG [12] i możliwość włączania jednostek do tego systemu [13] pozwala na wykorzystywanie wszystkich przydatnych sił ratownictwa. PSP jest uprawniona do kierowania podmiotami [14] podczas działań ratowniczych [15], wyposażanie swoich jednostek realizuje na podstawie określonych zasad [16] oraz funkcjonuje zgodnie z regulacjami dotyczącymi wykonywania prac podwodnych [17]. W rozporządzeniu określone zostały kwalifikacje osób uprawnionych do wykonywania prac podwodnych w dziale spraw wewnętrznych [18]. W PSP uregulowano kwestie ratownictwa podwodnego [19] i na obszarach wodnych [20].

Po stosownym przygotowaniu funkcjonariuszy PSP [21] ratownictwo wodne jest prowadzone w zakresach:

- Podstawowym: wszystkie jednostki ratowniczo-gaśnicze wykonują czynności ratownicze na powierzchni obszarów wodnych;
- Specjalistycznym: specjalistyczne grupy ratownictwa wodno-nurkowego wykonują podstawowe i specjalistyczne czynności ratownicze na powierzchni oraz w toni lub na dnie obszaru wodnego [22].

PSP w zakresie swoich działań w ramach ratownictwa na obszarach wodnych ma również ratowanie mienia i środowiska wodnego w sytuacji wystąpienia nagłego zagrożenia. Mając na uwadze rozwój

ratownictwa wodnego, należy brać pod uwagę szereg uwarunkowań. Zaznaczyć należy, że ratownictwo wodne rozwijało się, przed powstaniem PSP i KSRG, na ziemiach polskich jeszcze w okresie zaborów w XIX w. oraz w Polsce w latach 20. i 30., w tym od połowy lat 50. XX w., a szczególnie dynamicznie w pierwszej dekadzie XXI w., w tym na wodach otwartych, szybko płynących i pokrytych lodem.

2. Wybrane akcje z udziałem PSP na wodach w latach 2007–2011

Nad jeziorami mazurskimi w dniu 21 sierpnia 2007 r. między godz. 14⁰⁰ a 15⁰⁰ przeszła gwałtowna burza, o sile wiatru przekraczającej 12⁰B, której skutkiem było 12 ofiar śmiertelnych oraz około 40 przewróconych i 15 zatopionych łodzi. Akcję ratowniczo-poszukiwawczą w rejonie jeziora Śniardwy prowadzono na obszarze lądowym i wodnym siłami i środkami WOPR oraz Komendy Powiatowej PSP w Mrągowie, Giżycku i Węgorzewie w okresie 21–31 sierpnia 2007 r. [23, s. 12 i n.] W związku z informacją policji o zaginięciu 5 osób PSP zastosowała szereg form działania oraz metod użycia sił i środków, w tym:

- przeszukanie (ratownicy i sprzęt pływający) powierzchni jeziora Tałty, Mikołajskiego i Śniardwy w celu lokalizacji przewróconych łodzi i poszukiwania zaginionych osób,
- określanie miejsc zatopionych łodzi i zwłok ludzkich (zeznania świadków, wskazania psa ratowniczego i sprzętu specjalistycznego) oraz przeszukanie dna przez płetwonurków [24].

Działania poszukiwawcze prowadzono przy użyciu: dwóch sonarów punktowych MS-1000, kamery do obserwacji podwodnej, urządzeń GPS, Sonaru bocznego TATREITEH Viking SKSS 675 kHz i Sport Scan 240, zestawu przewodowej łączności podwodnej, śmigłowca MI-2.

Na jeziorach: Mikołajskim, Tałty i Śniardwy w ramach działań poszukiwawczych PSP współdziałała z:

- policją w zakresie zabezpieczenia (na wodzie) terenu objętego działaniami oraz w zakresie ustalenia miejsc prawdopodobnych zatopień jednostek pływających i osób zaginionych, wykorzystywano przez pierwsze 3 dni działań 4 nurków KW Policji Olsztyn;
- Mazurskim WOPR w zakresie zabezpieczenia terenu objętego działaniami w zakresie poszukiwania na obszarach wodnych w celu odnalezienia łodzi oraz osób zaginionych;
- Urzędem Miasta i Gminy w Mikołajkach w zakresie zapewnienia wyżywienia i zakwaterowania uczestników akcji;

- marynarką wojenną w Gdyni w zakresie wykorzystania sonarów do lokalizacji zatopionych łodzi i poszukiwania zaginionych osób;
- Oddziałem Straży Granicznej w Kętrzynie w zakresie użycia śmigłowca do patrolowania obszarów wodnych;
- Instytutem Medycyny Morskiej i Tropikalnej w Gdyni w zakresie zabezpieczenia komory dekompresyjnej przy wypadku nurkowym;
- pogotowiem ratunkowym w Mikołajkach w zakresie zabezpieczenia medycznego działań poszukiwawczych.

Akcję poszukiwawczo-ratowniczą w dniach 21–23 sierpnia 2007 r. na jeziorze Niegocin rozpoczęli ratownicy WOPR, którzy podjęli załogę wywróconego jachtu i ustalili brak jednego członka załogi, o czym powiadomili policję [25]. PSP wykorzystwała jako bazę dla nurków statek firmy IMPULS (drugiego dnia poszukiwań) i statek pożarniczy (trzeciego dnia poszukiwań), co umożliwiło bezpieczne i wielogodzinne przebywanie w rejonie poszukiwań. Nurkowie przeszukali duże obszary pod wodą. PSP współdziałała z policją, Mazurskim WOPR, wojskiem, pogotowiem ratunkowym, strażą miejską i innymi podmiotami tj.: pogotowiem gazowym i energetycznym, służbami leśnymi.

Akcja poszukiwawczo-ratownicza w dniach 21.08–2.09.2007 r. na jeziorze Łabap. W czasie realizowanych działań użyto łodzi OSP Spytkowo i Mazurskiego WOPR do transportu nurków oraz zwiadu lotniczego w celu przeszukiwania jeziora Łabap i przyległych do niego obszarów [26].

Sprzęt PSP sprawdził się podczas działań ratowniczych na Jeziorach Mazurskich – jedynie kilka łodzi, które były na wyposażeniu grup, nie nadawało się do udziału w działaniach w czasie dużego falowania. PSP nie dysponowała pełnymi zasobami i wystarczającym doświadczeniem do prowadzenia działań poszukiwawczych na Wielkich Jeziorach Mazurskich. Istotnego wsparcia udzieliła Marynarka Wojenna RP siłami i środkami Ośrodka Szkolenia Nurków i Płetwonurków w Gdyni oraz Biura Hydrograficznego, które pomogły w analizowaniu zdarzeń i stanów oraz w prowadzeniu działań ratowniczych na powierzchni wody i pod wodą.

Podczas działań ratowniczych stosowano łączność radiową i telefoniczną przewodową i bezprzewodową, bezpośrednią słowną i manualną, a także korzystano z gońców. Łączność dowodzenia i współdziałania prowadzono przy wykorzystaniu kanału jednostek powiatowych PSP i WOPR. Powiatowe Stanowiska Kierowania PSP przekazywały informacje do Wojewódzkich SKR za pomocą radiostacji bazowej i telefonicznie. Podstawowym kanałem łączności na miejscu zdarzenia był kanał Sieci Ratowniczo-Gaśniczej.

Łączność z Krajowym Centrum Koordynacji Ratownictwa utrzymywano poprzez WSKR w oparciu o sieć telefoniczną przewodową i komórkową. Zapewniono także łączność współdziałania na terenie akcji ze statkami powietrznymi.

W dniu 1 maja 2011 r. około godziny 16³⁰ na środku Jeziora Powidzkiego na wysokości miejscowości Lipnica wywróciła się łódź żaglowa (MAK 666) z 5 osobami na pokładzie. Łódź leżała do góry dnem, a w kabinie znajdowały się 2 uwięzione osoby. Dyżurny Stanowiska Kierowania Komendy Powiatowej PSP w Słupcy przyjął informację o zdarzeniu i zadysponował na miejsce zdarzenia zastęp OSP Ostrowite i JRG KP PSP Słupca z łódkami. Z powodu nieprecyzyjnych zgłoszeń poszukiwania prowadzone były na terenie całego obszaru wodnego – Jeziora Powidzkiego. Po odnalezieniu wywróconej łodzi druhowie OSP ewakuowali z powierzchni wody 2 osoby poszkodowane w stanie hipotermii oraz podjęli nieudaną próbę dotarcia do poszkodowanych znajdujących się w kabinie tonącej w pozycji pionowej łodzi. Następnie została podjęta decyzja odholowania wraku do brzegu i po dotarciu do brzegu ewakuowania uwięzionych w kokpicie osób. Łódź została doholowana do brzegu, ale prowadzona przez PSP akcja ratowania życia osób zakończyła się niepowodzeniem. Wydobyto ciała ofiar utonięcia. Zadysponowane siły KSRG to 6 samochodów, 1 łódź i 14 strażaków PSP oraz 5 samochodów, 1 łódź i 21 druhów OSP [27].

3. Stan gotowości operacyjnej KSRG w zakresie ratownictwa wodnego

PSP na podstawie analiz dokonuje modyfikacji i doskonalą system niesienia pomocy osobom poszkodowanym i znajdującym się w stanie zagrożenia życia oraz zdrowia na obszarach wodnych. Po zakończeniu działań ratowniczych w sierpniu i wrześniu 2007 r. w rejonie Wielkich Jezior Mazurskich dokonano analizy, na podstawie której wypracowano wnioski odnoszące się do przedsięwzięć zwiększających skuteczność działań ratowniczych, w tym aby:

- dzielić teren akcji na odcinki bojowe,
- opracować procedury postępowania przy zagrożeniu o charakterze masowym,
- powoływać sztaby operacji na dużych obszarach,
- uzgodnić współpracę pomiędzy służbami ratowniczymi,
- zbudować zintegrowane stanowisko,
- zoptymalizować łączność i sporządzanie informacji ze zdarzeń,
- zorganizować szkolenia i ćwiczenia ratowników wodnych.

Po dokonaniu analizy tragicznego w skutkach działania ratowników w 2011 r. na Jeziorze Powidzkim stwierdzono, że nie wszyscy funkcjonariusze PSP i druhowie OSP funkcjonujący w KSRG są przygotowani do działania w zakresie ratownictwa wodnego. Wieloletni proces budowania Specjalistycznych Grup Ratownictwa Wodno-Nurkowego oparty na kryterium ilościowym i występujących różnych stopniach gotowości operacyjnej oraz dysponowaniu tych grup do każdego rodzaju akcji wodnych okazał się działaniem nieoptymalnym dla ratownictwa wodnego w KSRG.

Organizator KSRG PSP zarządza gotowością operacyjną SGRWN przewidzianych do działań ratowniczych na obszarach wodnych, w tym w warunkach klęski żywiołowej w czasie powodzi, jak również na terenach zalodzonych. SGRWN również nie są w pełni przygotowane do podejmowania szerokiej gamy działań z zakresu ratownictwa wodnego.

Od 2012 r. kandydatów na strażaków PSP poddaje się sprawdzianowi z pływania [28], co może stać się czynnikiem kluczowym w budowaniu gotowości operacyjnej wszystkich JRG PSP oraz tych OSP, które deklarują taką gotowość oraz akceptują wypełnianie standardów KSRG.

Z uwagi na różnorodność zdarzeń istnieje konieczność profesjonalnego przygotowania ratowników-strażaków do prowadzenia podstawowych i specjalistycznych czynności ratowniczych na obszarach wodnych. Przydatna jest w tym zakresie współpraca z organizacjami pozarządowymi – ratownikami wodnymi oraz służbami i podmiotami zajmującymi się ratownictwem na obszarach wodnych morskich i śródlądowych.

Wodne Ochotnicze Pogotowie Ratunkowe od 2006 r. współpracuje z KSRG [29]. Zachowanie ciągłości w koordynacji budowy ratownictwa wodnego na każdym szczeblu organizacyjnym KSRG oraz w procesie organizacji szkolenia i doskonalenia zawodowego wymaga wykształcenia kadry specjalistów, w tym ratowników wodnych i instruktorów w zakresie ratownictwa wodnego. W tym celu można wykorzystać potencjał WOPR. Ponadto zwiększenie gotowości to nie tylko poprawa czasu reakcji i rozmieszczenia zasobów adekwatnie do zagrożeń, ale także wyposażenie sprzętowe i szkolenie [30, s. 16–17].

Zgodnie z przyjętymi przez Komendę Główną PSP założeniami jednostki OSP z KSRG będą przygotowywane do samodzielnej realizacji działań ratowniczych. W planie rozwoju KSRG założono rozmieszczenie jednostek OSP (włączonych do KSRG) w celu zapewnienia bezpieczeństwa ludności w taki sposób, aby od chwili otrzymania zgłoszenia czas dotarcia sił ratowniczych do miejsca zdarzenia nie był dłuższy niż 15 minut. Zaplanowano także rozszerzenie działań OSP

o ratownictwo wodne [31], a dla druhów OSP organizację kursów sterników motorowodnych [32]. Kwestie ratownictwa wodnego KSRG były podejmowane na odprawach kadry dowódczej KSRG [33].

Determinantem rozwoju ratownictwa wodnego w KSRG będzie modyfikacja założeń organizacyjnych i szkoleniowych PSP, czego wymaga strategia budowania powszechnego systemu ratowniczego w Polsce. To potrzeba dostosowania organizacji działań ratowniczych wobec poszkodowanych lub zagrożonych osób na obszarach wodnych do rzeczywistych potrzeb oraz realizacja wniosków z analiz zagrożenia i zabezpieczenia operacyjnego obszarów wodnych będą wyznaczały sieć tj. liczbę i rozmieszczenie podmiotów i zespołów ratowniczych w celu utrzymania wyznaczonego poziomu bezpieczeństwa.

Istotna jest wiedza na temat zachowania organizmu w środowisku wodnym, a w szczególności to, że szybkie wychłodzenie wraz z ograniczeniem wydatku energetycznego znacząco zwiększa szansę przeżycia osób znajdujących się w wodzie. Przyjęta powszechnie granica czasowa 4 minut zatrzymania krążenia mózgowego skutkująca nieodwracalnymi zmianami w tkance mózgowej nie ma zastosowania w przypadku hipotermii. Hipotermia stanowi pewien rodzaj ochrony organizmu, jednak z upływem czasu prowadzi nieuchronnie do drastycznego ograniczenia (upośledzenia) jego funkcji życiowych, co w przypadku braku zastosowania właściwych technik poszukiwawczych oraz postępowania ratowniczego nieuchronnie prowadzi do śmierci. W Polsce miało miejsce kilkanaście przypadków zorganizowania działań ratowniczych zakończonych pełnym powrotem wszystkich funkcji życiowych osób podtopionych będących w stanie hipotermii. Strażacy PSP przywrócili czynności życiowe po 12, 17 i 23 minutach przebywania osób pod wodą [34].

Zdarzenia na obszarach wodnych (na powierzchni) mają charakter całoroczny, w tym najczęściej w lipcu, a rzadziej w sezonie jesień-zima-wiosna. Wzrasta liczba akcji na obszarach wodnych z pokrywą lodową [35].

Brak analizy umiejętności pływania i kwalifikacji z zakresu ratownictwa wodnego strażaków PSP i deklarujących gotowość do realizacji działań z zakresu ratownictwa wodnego druhów OSP nie pozwala zapewnić właściwej ochrony obszarów wodnych przez jednostki KSRG [36, s. 20-22]. Planowanie operacyjne opiera się między innymi na analizie zdarzeń opartej na statystykach interwencji na obszarach wodnych bez szczegółowych danych o rodzajach zagrożeń i zakresie prowadzonych działań ratowniczych.

4. Warunki zarządzania gotowością operacyjną w zakresie ratownictwa wodnego

Działania z zakresu ratownictwa wodnego prowadzone są na powierzchni obszarów wodnych lub w toni lub na dnie zbiornika wodnego. Podstawowe działania operacyjne PSP prowadzi za pośrednictwem komend powiatowych. W większości powiatów w Polsce znajdują się obszary wodne, zatem JRG PSP w swoim obszarze chronionym posiada obszary wodne, w tym obszary powodziowe. Oznacza to, że wszystkie jednostki PSP powinny być przygotowane do działania w zakresie ratownictwa na obszarach wodnych. W Polsce funkcjonuje około 16 tys. jednostek OSP, z których 1220 zadeklarowało gotowość do rozwoju ratownictwa wodnego [35].

Pływanie jest podstawową umiejętnością ratownika wodnego. Funkcjonariusze PSP i druhowie OSP nieumiejący pływać podejmują działania w zakresie ratownictwa wodnego. Powiatowe Stanowiska Kierowania PSP, które dysponują do akcji ratowniczych na wodach, nie posiadają pełnej wiedzy o kwalifikacjach strażaków PSP i druhów OSP. W KSRG nie dokonano oceny skali problemu przygotowania sił do ratownictwa wodnego. Nie można ocenić poziomu ochrony obszarów wodnych przez poszczególne jednostki KSRG. W związku z brakiem analiz nie można stworzyć docelowego planu działania w zakresie organizacji ratownictwa wodnego KSRG.

PSP wymaga od strażaków podejmujących działania na obszarach wodnych posiadania określonych kwalifikacji. Działania te w zakresie podstawowym powinni prowadzić strażacy posiadający umiejętności w zakresie ratownictwa wodnego i powodziowego nabyte w ramach szkolenia kwalifikacyjnego i utrwalane w ramach doskonalenia zawodowego. Funkcjonariusze PSP, którzy nie mieli możliwości uzyskania w ramach szkoleń kwalifikacyjnych i doskonalenia zawodowego umiejętności w zakresie ratownictwa wodnego i powodziowego, powinni uzupełnić je w ramach szkolenia uzupełniającego [23, s. 12 i n.].

W programach szkolenia PSP powinna być uwzględniona szeroka problematyka ratownictwa wodnego z elementami wyodrębnionej taktyki działania na wodach stojących, płynących i szybko płynących, w warunkach powodzi oraz na przybrzeżne wody morskie. Wielu instruktorów WOPR posiada wiedzę i umiejętności dydaktyczne na wysokim poziomie. W oparciu o doświadczenia edukacyjne WOPR należy doskonalić i rozwijać system szkolenia PSP i OSP w zakresie ratownictwa wodnego. Zunifikowane programy szkolenia powinny uwzględniać pragmatykę działania PSP i OSP. Strażacy PSP i druhowie OSP

powinni zdobyć wiedzę i opanować umiejętności, techniki stosowane w ratownictwie wodnym w celu jak najszybszego dotarcia i ewakuacji zagrożonych lub poszkodowanych osób na wodach.

Reorganizacja odwodów operacyjnych powinna zakładać zaopatrzenie w sprzęt jednostek KSRG na potrzeby likwidacji zagrożeń, z uwzględnieniem specyfiki lokalnych obszarów wodnych, w tym zalodzonych oraz zagrożonych powodzią. Na względzie należy mieć użycie jednostek KSRG do prowadzenia działań ratowniczych poza własnymi obszarami chronionymi.

Podstawową zasadą funkcjonowania systemu ratowniczego jest zasada informowania. Przyjęcie zgłoszenia o nagłym zagrożeniu życia i zdrowia lub środowiska i mienia, a następnie dysponowanie sił i środków przewidzianych wg kryterium obszaru chronionego. Powiadomienie stanowiska kierowania hierarchicznie wyższego jest fundamentalnym obowiązkiem funkcjonariusza PSP i ważnym elementem organizacji działań ratowniczych w fazie dysponowania. Niestosowanie zasad w ratownictwie wydłuża czas podjęcia interwencji lub rozpoczęcia akcji ratowniczej. Obieg informacji i systematyczne uzupełnianie operacyjnych baz danych na każdym poziomie organizacyjnym systemu ratowniczego – powiatowym, wojewódzkim, krajowym – powodują aktualizowanie bieżącej gotowości operacyjnej właściwych terytorialnie sił i środków, w tym grup specjalistycznych wraz z wyznaczeniem dla nich nowych obszarów chronionych.

Realizacja innych zadań niż ratownictwo nie może naruszać normatywnej gotowości operacyjnej sił i środków PSP, których priorytetem jest ratowanie życia i zdrowia. Poprzez stanowiska kierowania PSP nie zawsze jest monitorowana aktualna gotowość operacyjna JRG PSP oraz OSP i innych jednostek ochrony przeciwpożarowej włączonych do KSRG w zakresie podstawowym ratownictwa wodnego. Oceny warunków zarządzania gotowością operacyjną PSP i OSP w zakresie ratownictwa wodnego powinno się rozpocząć od określenia zdolności strażaków do realizowania zadań na obszarach wodnych. Docelowy model organizacji PSP zakłada opanowaną przez strażaka umiejętność pływania, a następnie szkolenia w zakresie ratownictwa wodnego.

W celu rozwinięcia ratownictwa wodnego w KSRG należy zarządzać gotowością operacyjną SGRWN oraz w zakresie czynności podstawowych każdej JRG PSP i OSP deklarującej gotowość do wykonywania ratownictwa wodnego. Jest to szczególnie ważne od chwili wprowadzenia standardów gotowości operacyjnej KSRG w zakresie ratownictwa wodnego, której towarzyszy proces bilansowania potrzeb i możliwości.

Wyposażenie PSP powinno uwzględniać czynności ratownictwa wodnego, a nie tylko usuwania skutków zdarzeń np. powodzi. Strażacy PSP, nieposiadający kwalifikacji w zakresie wykonywania prac podwodnych, powinni realizować na powierzchni obszaru wodnego (łodu) i w toni działania z zakresu podstawowego ratownictwa wodnego.

W planach operacyjnych każdej JRG, na każdej zmianie powinna być co najmniej jedna rota strażaków ze specjalistycznym przygotowaniem do realizowania wodnych i lodowych technik ratowniczych na potrzeby własnego obszaru chronionego, również z możliwością użycia jej w ramach odwodów operacyjnych. Optymalnym rozwiązaniem organizacyjnym powinno być osiągnięcie przez grupy nurkowe zdolności do natychmiastowego reagowania w trybie całodobowym i całorocznym. SGRWN musi zakładać zadysponowanie do działań ratowniczych co najmniej 2 strażaków – nurków, budowanie takich grup możliwe jest na bazie tych JRG PSP, które posiadają w ciągłej dyspozycji co najmniej 2 zastępy (zastęp składa się z 3–6 strażaków, w tym dowódca, i jest wyposażony w pojazd przystosowany do realizacji zadania ratowniczego) na każdej zmianie. Zmiany organizacji systemu ratowniczego powinny uwzględniać zagospodarowanie zasobów innych podmiotów działających w zakresie ratownictwa wodnego. Na szczególną uwagę zasługują ratownicy wodni organizacji pozarządowych jako potencjalnie ważni partnerzy KSRG do współpracy na obszarach wodnych.

5. Podsumowanie

Ratownictwo wodne w zakresie podstawowym należy do standardowych działań JRG PSP, natomiast dla innych jednostek ochrony przeciwpożarowej stanowi ponadstandardowy zakres czynności ratowniczych, uzgodniony w trybie porozumienia w sprawie włączania sił i środków do KSRG. Taktyka ratownicza na obszarach wodnych wynika z konieczności ratowania w pierwszej kolejności życia lub zdrowia, a następnie mienia i środowiska wodnego. Przyjęte szczegółowe rozwiązania taktyczne zależą od wyposażenia i wyszkolenia strażaków oraz od warunków hydrometeorologicznych i terenowych występujących w miejscu wykonywania zadań, zgodnie z zasadami i procedurami ratowniczymi dla obszarów wodnych. Kierowanie działaniem ratowniczym oraz realizację szkoleń lub ćwiczeń na obszarach wodnych należy powierzać strażakom, którzy posiadają kwalifikacje i doświadczenie z zakresu ratownictwa wodnego.

Rozwój ratownictwa wodnego wymaga odrębnych przepisów dla KSRG oraz nałożenia zobowiązań do wzajemnej współpracy na wszystkie służby i podmioty ratownicze działające na wodach. W PSP i OSP należy

opracować lub znowelizować programy szkolenia oraz przeprowadzać analizy gotowości operacyjnej przez powiatowe (miejskie) stanowiska kierowania PSP w zakresie ratownictwa wodnego. Dokonać należy również stosownych zmian w rozporządzeniach MSWiA [14, 17]. Bez względu na wnioski ilościowe

i jakościowe wynikające z analiz, uruchomić należy w KSRG mechanizm zarządzania gotowością operacyjną w zakresie podstawowym dla ratownictwa wodnego, który powinien rozpocząć proces kompleksowego przygotowywania ratowników wodnych PSP i OSP.

Literatura

- [1] Wolanin J., *Zarys teorii bezpieczeństwa obywateli, ochrona ludności podczas pokoju*, Warszawa 2005.
- [2] Stańczyk J., *Współczesne pojmowanie bezpieczeństwa*, ISP PAN, Warszawa 1996.
- [3] Jałoszyński K., *Charakterystyka współczesnych zagrożeń*, [w:] *Teoretyczne aspekty strategii bezpieczeństwa państwa*, red. A. Szerauc, Wydział Bezpieczeństwa Narodowego Wyższej Szkoły im. Pawła Włodkowica w Płocku, Płock 2010.
- [4] Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej, Ustawa z 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. 1997 r. Nr 78, poz. 483).
- [5] Ustawa z dnia 4 września 1997 r. o działach administracji rządowej (t. jedn. Dz. U. 2007 r. nr 65, poz. 437), art. 29 ust. 1.
- [6] Ustawa z 24 sierpnia 1991 r. o Państwowej Straży Pożarnej, (Dz. U. 1991 r. Nr 88, poz. 400, ze zm.).
- [7] Ustawa z 18 lipca 2001 r. Prawo wodne (Dz. U. z 2001 r. Nr 115, poz. 1229, ze zm.).
- [8] Ustawa z dnia 18 sierpnia 2011 r. o bezpieczeństwie osób przebywających na obszarach wodnych (Dz. U. z 2011 r. nr 208, poz. 1240).
- [9] <http://straz.gov.pl/> [dostęp 22.11.2013].
- [10] Ustawa z 8 września 2006 r. o państwowym ratownictwie medycznym (Dz. U. 2006 r. Nr 191, poz. 1410, ze zm.).
- [11] *Zasady organizacji ratownictwa wodnego w krajowym systemie ratowniczo-gaśniczym*, Komenda Główna PSP, Warszawa 2013.
- [12] Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z 18 lutego 2011 r. w sprawie szczegółowych zasad organizacji krajowego systemu ratowniczo-gaśniczego (Dz. U. 2011 r. nr 46, poz. 239).
- [13] Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z 14 września 1998 r. w sprawie zakresu, szczegółowych warunków i trybu włączania jednostek ochrony przeciwpożarowej do krajowego systemu ratowniczo-gaśniczego (Dz. U. 1998 r. nr 121, poz. 798).
- [14] Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z 4 lipca 1992 r. w sprawie zakresu i trybu korzystania z praw przez kierującego działaniem ratowniczym (Dz. U. 1992 r. nr 54, poz. 259).
- [15] Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z 31 lipca 2001 r. w sprawie szczegółowych zasad kierowania i współdziałania jednostek ochrony przeciwpożarowej biorących udział w działaniach ratowniczych (Dz. U. 2001 r. nr 82, poz. 895 ze zm.).
- [16] Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z 22 września 2000 r. w sprawie szczegółowych zasad wyposażania jednostek organizacyjnych Państwowej Straży Pożarnej (Dz. U. 2000 r. nr 93, poz. 1035).
- [17] Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z 25 maja 2004 r. w sprawie wykonywania prac podwodnych w jednostkach podległych lub nadzorowanych przez ministra właściwego do spraw wewnętrznych (Dz. U. 2004 r. nr 138, poz. 1468 ze zm.).
- [18] Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z 25 maja 2004 r. w sprawie kwalifikacji osób uprawnionych do wykonywania prac podwodnych, które uzyskały uprawnienia w jednostkach organizacyjnych podległych lub nadzorowanych przez ministra właściwego do spraw wewnętrznych (Dz. U. 2004 r. nr 138, poz. 1469).
- [19] *Tymczasowe zasady prowadzenia prac podwodnych w działalności ratowniczej jednostek organizacyjnych Państwowej Straży Pożarnej*, KG PSP, Warszawa 1993; *Regulamin ratownictwa wodnego*, KG PSP, Warszawa 1997 r.
- [20] *Ogólne wytyczne do planowania i organizowania ratownictwa na obszarach wodnych w krajowym systemie ratowniczo-gaśniczym*, KG PSP, Warszawa 2005.
- [21] *Zasady organizacji szkoleń z zakresu ratownictwa wodnego realizowanego przez PSP oraz uzyskiwania kwalifikacji instruktorskich MSWiA w szkoleniu nurkowym*, KG PSP z 3 kwietnia 2009 r.
- [22] *Zasady organizacji ratownictwa wodnego w krajowym systemie ratowniczo-gaśniczym*, KG PSP, Warszawa 2013 r.
- [23] Jarosz Z., *Czarne dni po białym szkwale. Akcja ratowniczo-poszukiwawcza na Mazurach 21-31 sierpnia – PSP w akcji: taktyka działań, techniki*

- poszukiwawcze*, „Przegląd Pożarniczy” Issue 10, 2007.
- [24] Analiza zdarzenia akcji poszukiwawczo-ratowniczej zaginionych osób na jeziorach: Tałty, Miłkołajskie i Śniardwy w dniach 21–31.08.2007 r., KP PSP Mrągowo.
- [25] Analiza Zdarzenia działań ratowniczo-poszukiwawczych w dniach 21–23.08.2007 r. na Jeziorze Niegocin, gmina Giżycko, powiat Giżycko. KP PSP Giżycko.
- [26] Analiza Zdarzenia działań ratowniczo-poszukiwawczych w dniach 21–02.09.2007r. na Jeziorze Łabap, gmina Węgorzewo, powiat Węgorzewo. KP PSP Węgorzewo.
- [27] Meldunki Krajowego Centrum Koordynacji Ratownictwa i Ochrony Ludności Komendy Głównej PSP, maj 2012 r.
- [28] Wytyczne dotyczące procesu postępowania kwalifikacyjnego w stosunku do kandydatów ubiegających się o przyjęcie do służby przygotowawczej w Państwowej Straży Pożarnej z 28 grudnia 2012 r. (BK-1100/18-2/2012).
- [29] Porozumienie z dnia 21 kwietnia 2006 r. w sprawie określenia zasad współdziałania krajowego systemu ratowniczo-gaśniczego z Wodnym Ochotniczym Pogotowiem Ratunkowym.
- [30] Łąnduch A., *Zmiany bez rewolucji*, „Przegląd Pożarniczy” Issue 10, 2010, p. 16.
- [31] Analiza potencjału ratowniczego Ochotniczych Straży Pożarnych włączonych do Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego, Komenda Główna PSP, Warszawa 2011.
- [32] Rozwój krajowego systemu ratowniczo-gaśniczego w układzie jakościowo-ilościowym, wystąpienie Komendanta Głównego PSP w Sejmie RP, Warszawa, 8 grudnia 2011 r.
- [33] Sprawozdanie z odprawy kadry dowódczej Centralnego Odvodu Operacyjnego Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego, Gierłoż, 13–15 marca 2013 r.
- [34] Meldunki i analizy zdarzeń z woj. podlaskiego i warmińsko-mazurskiego, KCKRiOL KG PSP.
- [35] Materiały analityczne KCKRiOL KG PSP, Warszawa 2013.
- [36] Marczyński D., *Nie tylko nurkowanie. Wypłynęmy na szerokie wody*, „Przegląd Pożarniczy” Issue 3, 2007, p. 20.

* * *

dr Jerzy Telak, adiunkt, Wydział Inżynierii Bezpieczeństwa Cywilnego Szkoły Głównej Służby Pożarniczej w Warszawie, doktor w dziedzinie nauk społecznych, w dyscyplinie nauki o bezpieczeństwie, specjalność bezpieczeństwo (Wyższa Szkoła Policji w Szczytnie). Delegat na Walne Zgromadzenie *International Life Saving Federation*, wiceprezydent *ILS Federation of Europe*, autor kilkudziesięciu opracowań naukowych i popularno-naukowych z zakresu bezpieczeństwa, ratownictwa i pierwszej pomocy.

st. bryg. mgr inż. Dariusz Marczyński, Dyrektor Krajowego Centrum Koordynacji Ratownictwa i Ochrony Ludności Komendy Głównej Państwowej Straży Pożarnej w Warszawie.